

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ПРИВЛАСНЕННЮ, РОЗТРАТІ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЮ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ У СФЕРІ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

EUROPEAN EXPERIENCE IN COMBATING MISAPPROPRIATION, EMBEZZLEMENT OR SEIZURE OF PROPERTY THROUGH ABUSE OF OFFICIAL POSITION IN THE FIELD OF TRANSPORT INFRASTRUCTURE

Довгошнія М.Г., аспірант наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Навчально-науковий інститут № 1 Національної академії внутрішніх справ

У статті досліджено зарубіжний європейський досвід протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури. Європейський Союз (ЄС) та окремі країни Європи розробили ефективні механізми боротьби з корупцією та зловживанням службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури. Наголошено, що у країнах ЄС широко застосовуються такі заходи впливу щодо нейтралізації вчинення привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури шляхом здійснення: моніторингу фінансових транзакцій; використання Big Data та штучного інтелекту для виявлення підозрілих операцій, постійне оновлення законодавства, незалежний фінансовий аудит державних і приватних установ, постійне інформування громадськості про хід реалізації антикорупційних програм, вивчення причин, пошук, аналіз і прогнозування розвитку злочинності в цілому, а також використання викривачів (інформаторів) у діяльності правоохоронних органів зарубіжних країн, що відіграє ключову роль і виступає як найбільш дієвий інструмент виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів зазначеної категорії. Констатовано, що європейський досвід свідчить, що ефективна протидія привласненню або розтраті майна в транспортній інфраструктурі можлива за умов: суворого законодавства та незалежного нагляду; залучення громадськості до моніторингу; використання технологій для забезпечення прозорості; та особливо співпраці між країнами для обміну найкращими практиками. Цей досвід може бути адаптований Україною для вдосконалення механізму протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури.

Ключові слова: протидія, виявлення, розслідування, спеціальні правоохоронні органи, розтрата, заволодіння, зловживання, службове становище, транспортна інфраструктура, зарубіжний досвід, удосконалення.

The article examines foreign European experience in combating embezzlement, embezzlement or misappropriation of property through abuse of official position in the field of transport infrastructure. The European Union (EU) and individual European countries have developed effective mechanisms for combating corruption and abuse of official position in the field of transport infrastructure. It was emphasized that the following measures of influence are widely used in the EU countries to neutralize the commission of embezzlement, embezzlement of property or its seizure through abuse of official position in the field of transport infrastructure by implementing: monitoring of financial transactions; use of Big Data and artificial intelligence to detect suspicious transactions, constant updating of legislation, independent financial audit of public and private institutions, constant informing the public about the progress of anti-corruption programs, studying the causes, searching, analyzing and predicting the development of crime in general, as well as the use of whistleblowers (informants) in the activities of law enforcement agencies of foreign countries, which plays a key role and acts as the most effective tool for detecting, stopping, disclosing and investigating crimes of this category.

It is stated that European experience shows that effective counteraction to misappropriation or embezzlement of property in transport infrastructure is possible under the conditions of: strict legislation and independent supervision; public involvement in monitoring; use of technology to ensure transparency; and especially cooperation between countries to exchange best practices. This experience can be adapted by Ukraine to improve the mechanism for countering misappropriation, embezzlement or taking possession of property through abuse of official position in the field of transport infrastructure.

Key words: counteraction, detection, investigation, special law enforcement agencies, embezzlement, appropriation, abuse, official position, transport infrastructure, foreign experience, improvement.

Постановка проблеми. Розбудова в Україні громадянського суспільства висуває на передній план діяльність державного апарату створення та реалізацію надійного механізму гарантій і захисту прав, свобод, законних інтересів людини та громадянина). Пріоритетне значення, у зазначеному аспекті, в сучасних умовах набуває забезпечення населення від кримінальних загроз). Чільне місце в цьому процесі займає оптимізація кримінально-правових засобів протидії злочинності. Враховуючи, ступінь суспільної небезпечності, а також поширеність такого виду злочинів як привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вельми актуальним видається здійснення дослідження, спрямованого на вдосконалення кримінально-правової конструкції складу цього злочину. Поряд з цим, приймаючи до уваги євроінтеграційні амбіції нашої держави вважаємо за доцільне поєднати означений вектор наукового пошуку з виявленням кращих юридичних зразків зарубіжного законодавства щодо кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна чи заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем) [1]. Саме тому вивчення зарубіжного досвіду щодо протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню

ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури, сприятиме удосконаленню національного законодавства, що зумовило **актуальність вибраної теми.**

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковою основою даної статті стали праці таких вчених:

Мета статті є аналізі європейського досвіду щодо протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі Україна прямує на шляху до запровадження правових європейських стандартів, тому необхідно приводити чинне законодавство у відповідність до законодавства ЄС та активно переймати позитивний та успішний досвід зарубіжних країн [2]. Використання кращого зарубіжного досвіду ми повинні здійснювати лише в контексті існуючої системи права, з огляду на певні правові принципи, традиції, правову культуру та правосвідомість громадян [3].

На відміну від України, більшість іноземних держав уже запровадили стійкі програми запобігання та протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями у різних сферах, і, відповідно,

почали досліджувати та запроваджувати на законодавчому рівні шляхи вирішення запобігання та протидії організованих етнічних злочинності. Україна як молода держава, яка перебуває на шляху трансформації та вироблення чіткої політичної спрямованості у цій сфері, повинна зважати на вже набутий як позитивний, так і негативний іноземний досвід запобігання та протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, з обов'язковим урахуванням правосвідомості та ментальних особливостей громадян [4, с. 199; 5, с. 575]. Аналізуючи зарубіжний досвід виявлення та розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, було встановлено, що суб'єкти протидії корупційним та економічним злочинами поділяється на: 1) багатоцільові органи з правоохоронними повноваженнями; 2) служби боротьби з корупцією в структурі правоохоронних органів. Отже, розкриємо окремі засади діяльності вище вказаних суб'єктів.

У більшості західноєвропейських країн постійно здійснюється підвищення кваліфікації працівників органів сектору безпеки, розроблюються і втілюються в життя нові методики запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, вивчаються нові способи вчинення, аналізуються й узагальнюються кримінальні провадження, а результати таких узагальнень доводяться до відома суб'єктів запобігання. Значна увага приділяється виявленню причин та умов, які сприяють учиненню злочинів. Приміром, у Бельгії, Греції, Франції, Данії та Канаді функціонують окремі підрозділи, основним завданням яких є виявлення причин та умов, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень [6, с. 423; 7, с. 59].

Отже, здійснюючи аналіз зарубіжного досвіду виявлення та розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури, слухаю наголошує Т.М. Супрун, що багатьом країнам, які входять до першої десятки найменш корумпованих держав, вдалося створити ефективні механізми протидії корупції. До таких країн належать: Франція, Фінляндія, Данія, Швеція, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Австралія, Сінгапур, Швейцарія, Ізраїль, США, Австрія. Перш за все, слід відзначити, що корупція усвідомлюється урядом цих країн як серйозна проблема національної безпеки. При цьому корупція розглядається як зовнішня і внутрішня загроза та поділяється на політичну та економічну. Розвиток політичної корупції породжує безконтрольність політичної ситуації в країні і являє собою загрозу демократичним інститутам і балансу різних гілок влади. Економічна корупція знижує ефективність ринкових інститутів і регулюючої діяльності держави. Важливо підкреслити, що зусилля з обмеження корупції в цих країнах, як правило, інституціалізовані та масштабні [8, с. 200; 9, с. 79].

Забезпечення стабільності функціонування поліцейських систем у деяких країнах Європи покладається на подібні за функціональним призначенням підрозділи, зокрема в Бельгії – на Генеральну інспекційну службу, Комітет з персоналу та Федеральну службу боротьби з корупцією; у Великобританії – на Незалежну комісію з питань скарг на поліцію та Антикорупційний департамент; у Данії – на Департамент по персоналу; у Молдові – на Субдивізіон внутрішньої безпеки та Центр боротьби з економічною злочинністю та корупцією; у Польщі – на Бюро внутрішніх справ; у Словаччині – на Інспекцію Міністерства внутрішніх справ і Агенцію з контролю; в Угорщині – на Службу безпеки правоохоронних органів; у Чехії – на Інспекцію Міністерства внутрішніх справ. При виконанні своїх функцій вказані підрозділи максимально незалежні, що забезпечується їх прямим підпорядкуванням міністрам внутрішніх справ або керівникам поліції [10, с. 153].

Слід відзначити, що у країнах Європейського Союзу виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних із привласненням, розтратою майна або заволодінням ним шляхом зловживання службовим становищем, здійснюється через інтегровану правову, інституційну та міжнародну співпрацю. У кожній країні ЄС є свої національні органи, але на наднаціональному рівні важливу роль відіграють спільні організації та механізми. Серед основних органів слід виокремити: Європейське управління з питань боротьби з шахрайством (OLAF); Європейська прокуратура (EPPO) та Європол.

Уваги також потребує кримінальне та загальне антикорупційне законодавство Великої Британії, яка протягом тривалого часу залишається взірцем низького рівня корупції та посадових кримінальних правопорушень. Низка вчених дотримується думки, що така ситуація зумовлена особливостями державної політики. Так, високі стандарти громадянської поведінки в Британії є результатом політичних і законодавчих заходів, моральних змін та ефективнішого соціального контролю за державними службовцями. Ця країна має найдавніші традиції боротьби з корупцією [11; 9, с. 82].

Національне законодавство Великої Британії у сфері боротьби з корупцією є досить розгалуженим, оскільки певні норми матеріального права, які стосуються правопорушень, що виникають унаслідок вчинення тими чи іншими посадовими особами корупційних дій, можуть міститися у різних актах (не тільки кримінального, а також інших галузях права). З огляду на те, що законодавство у цій сфері не є кодифікованим, існувала певна складність його застосування правоохоронними органами Великої Британії. Тому МВС Великобританії внесло на розгляд заінтересованих міністерств і відомств Великобританії законопроект про боротьбу з корупцією. Оновлений законопроект узагальнює попереднє антикорупційне законодавство, і серед іншого скасовує парламентський імунітет від відповідальності за діяння, що містять ознаки корупційних. Ефективний адміністративний контроль за державними службовцями здійснюється у Великій Британії. Британську політику традиційно вважають мало корумпованою, особливо порівняно з «третім світом». Особливістю є те, що у британському праві корупція визначена досить вузько: це хабарництво або отримання винагороди чи іншого доходу в обмін на сприятливе рішення [12]. Окремо слід звернути увагу на Бюро боротьби з шахрайством в особливо великих розмірах Бюро боротьби з шахрайством в особливо великих розмірах (СФО) (Serious Fraud Office – SFO), який було створено в 1987 році і є незалежним органом кримінальної юстиції Великої Британії під наглядом Генерального прокурора. До компетенції СФО входить розслідування та кримінальне переслідування випадків шахрайства в особливо великому розмірі, які підривають довіру громадян до діяльності державних та фінансових інституцій Великобританії. До поля зору СФО потрапляють тільки серйозні злочини, які мають велике суспільне значення. Характерною рисою СФО є взаємодія спеціалістів з різних галузей знань. До складу слідчих бригад входять юристи, фінансові експерти, офіцери поліції, спеціалісти у сфері інформаційних технологій та допоміжний персонал [13]. Отже, розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури здійснюється Антикорупційним бюро (Serious Fraud Office), що керується Законом про хабарництво 2010 року (UK Bribery Act), що охоплює широкий спектр зловживань, включаючи заволодіння майном через службове становище.

Ефективною є система політичних і правових механізмів боротьби з корупцією в Італії, де над вирішенням цієї проблеми тісно взаємодіють громадські організації та державні установи. Парламент цієї країни заснував спе-

ціальну Генеральну Раду з боротьби з організованою злочинністю. Поряд з Генеральною Радою засновані окружні управління з боротьби з організованою злочинністю та мафією і окремо – Державне управління з боротьби з мафією [14, с. 83]. Таким чином, Національне управління з боротьби з організованою злочинністю та мафією, окружне управління й оперативно-слідче управління з боротьби з організованою злочинністю складають систему багатофункціональних, спеціалізованих оперативних, слідчих та інформаційних елементів з питань протидії організованій злочинності. Тобто запобігання організованій злочинності в Італії здійснюється не лише на рівні правоохоронних органів, але й на рівні виконавчих органів, які підзвітні парламенту, що є дуже примітним та продуктивним. У даний час корупція в Італії не ліквідована, але її масштаби та характер зазнали суттєвих змін, оскільки мафіозні явища у вигляді регулярних вбивств суддів і прокурорів відійшли в минуле, а загальна атмосфера в суспільстві все-таки змінилася у кращу сторону [15, с. 217; 16].

Як відомо, найменш корумпованою країною у світі є Фінляндія. Авторитетна міжнародна організація Transparency International вже кілька років поспіль віддає їй почесне останнє місце. У Фінляндії, втім, як і в інших розвинених демократіях, чесна влада – це система взаємодії права, громадянського суспільства, традицій і цінностей нації. Чесна влада не залежить від персоналій – ніхто з кандидатів на жодну з державних посад не може оголосити себе її гарантом, але всі політики зобов'язані служити їй. Дуже часто основним чинником для чесної влади називають рівень зарплат державних чиновників. Звісно, у Фінляндії ці зарплати відрізняються від українських. Але вони аж ніяк не надхмарні – дозволяють жити достойно, хоча не розкішно. Зарплати співробітників фінської держадміністрації – не найвищі серед країн ЄС, вони менші, ніж у приватному бізнесі. Тому високий рівень доходів держслужбовців – це не вирішальний антикорупційний чинник. Важливе значення у Фінляндії має етика поваги до роботи та неповаги до хитрощів, спритності, нечесності. Фіни вважають, що взяти хабар – означає втратити самоповагу. Навіть, якщо ніхто не знатиме про це, оскільки почуватиметеся залежним від людини, яка підмовила вас на нечесний вчинок. А це суперечить фінській етиці поведінки [17]. Таким чином, забезпечення антикорупційної політики у Фінляндії відбувається через зниження криміногенного потенціалу державних службовців, із підвищенням рівня їх правосвідомості. Варто звернути увагу на те, що суспільна небезпечність зловживання владою або службовим становищем полягає у меті вчинення такого кримінального правопорушення, якою є отримання неправомірної вигоди в особистих інтересах чи інтересах третіх осіб. Такий законодавчий підхід було реалізовано тільки в останні роки, що надало можливість відокремити це протиправне діяння від тих, які вчиняються через особистий інтерес, не пов'язаний з корупцією. Отже, таким чином встановлено безпосередню, чи не єдину кореляцію між корупцією та зловживанням владою або службовим становищем [9, с. 79-80].

У своїй роботі В.А. Бондаренко та Н.О. Пустова аналізують антикорупційний досвід цієї країни і з цього приводу зазначають, що сферу публічної служби в країні вирізняє прозорість і відкритість. Успішність національної державної та муніципальної служби можна пояснити тим, що у них є система відкритого доступу до інформації, яка застосовується до всіх рівнів державного управління. Суспільство не тільки має право доступу до публічних документів, але і влада зобов'язується щодо превентивного оповіщення громадськості. Законами «Про державних цивільних службовців» (1994р.) і «Про муніципальних службовців» (2003р.) закріплено статус публічних службовців [18, с. 180].

Отже, для фінської правової системи не є характерними закони з використанням терміну «боротьба» з визначенням певного виду злочину. Фінський законодавець закріпив принципи попередження та застереження вчинення злочинів у кожному нормативно-правовому акті, що визначають конкретну сферу діяльності, а не вид злочину. Згідно з положеннями Кримінального кодексу Фінляндії, за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як «корупція», передбачено санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років у залежності від ступеня суспільної небезпеки злочину [19; 20]. Отже, протидія економічній та корупційній злочинності у Фінляндії є важливою складовою правової системи країни. Фінляндія відома своєю прозорістю, низьким рівнем корупції та ефективною боротьбою з економічними злочинами. Основні аспекти цієї боротьби включають правове регулювання, правоохоронну діяльність, профілактичні заходи та міжнародне співробітництво. Основними органами на які покладається функції протидії економічним та корупційним злочинам: 1) Національне бюро розслідувань (NBI): спеціалізується на розслідуванні складних економічних злочинів, включаючи фінансові махінації та корупцію; 2) Податкова адміністрація: виконує функції моніторингу та контролю сплати податків; 3) Фінансовий нагляд (FIN-FSA): здійснює регулювання і нагляд за фінансовими установами; 4) Центральна поліція Фінляндії: бере участь у боротьбі з відмиванням грошей та іншими корупційними злочинами.

У Федеративній Республіці Німеччина в основу боротьби з корупцією покладено завдання знищення матеріальної, насамперед фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається у спосіб конфіскації майна і створення належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей. Антикорупційна боротьба в Німеччині заснована на завданні знищити матеріальну, у першу чергу, фінансову, базу антизаконних угруповань. Реалізації цього сприяють два шляхи: конфіскаційний (конфіскується майно) і створення належного правового середовища, де неможливо відмивати «брудні» гроші. До числа механізмів антикорупційного спрямування, якими користується Німеччина з іноземного досвіду, входить також план зі створення реєстру корумпованих компаній. Зміст у тому, що підприємство, яке потрапляє в такий реєстр, вже не має права виконання будь-яких державних замовлень і на неї більш пильно звертають увагу правоохоронні органи [21; 9, с. 83].

КК Німеччини не передбачає можливості вчинення аналізованого злочину в формі розтрата. Це можливо пояснити тим, що законодавець Німеччини вважає привласнення більш ранньою стадією єдиного процесу заподіяння майнової шкоди власникові речі, в якому розтрата майна виступає як остаточний результат. У зв'язку з цим юридично значимим є власне саме привласнення, як закінчений злочин, а вже юридична доля майна, яка його спіткає після привласнення, для кваліфікації значення не має. Варто також зазначити, що КК Німеччини не виділяє в окремий склад досліджуваного злочину випадки його вчинення спеціальним суб'єктом – службовою особою [6, с. 422].

Так, у відповідності до нині чинного рішення Імперського Суду ФРН, що за своєю правовою природою відповідає постановам Пленуму Верховного Суду України, роз'яснено наступне: «Кримінально-правове поняття «рухомі речі» є самостійним, публічно-правовим і таким, що виводиться тільки з чинного кримінального закону та не залежить від визначення речі в приватноправовому порядку. Рухомими речами, таким чином, визнаються тільки фізичні речі» [22, с. 64]. Таким чином, у німецькій правозастосовній практиці під рухомими речами розуміють будь-які фізично визначені об'єкти, як у твердому, так і в рідкому, газоподібному стані, а так само тварини і рослини. Звідси, категорії «нерухомі речі» як такої, що

має юридичне значення у кримінальному законодавстві ФРН не розглядається, не зважаючи на нормативно-правове закріплення її антиподу [1].

Досвід боротьби з корупцією у Німеччині свідчить про ефективність залучення громадськості для боротьби з корупцією. Зокрема, відомство кримінальної поліції федеральної землі Нижня Саксонія впровадило прийом анонімних повідомлень від громадян про економічні злочини. Таке рішення було прийнято за результатами пілотного проекту, під час якого за чотири місяці до вищезазначеного спецпідрозділу, який складається всього з 9 працівників прокуратури та 33 поліцейських, надійшло 184 повідомлення. Карні справи було відкрито у 124 випадках, з яких 3% стосується справ щодо корупції [23, с. 112-113; 20].

Окремі однорідні елементи у конструкції юридичного складу привласнення чи розтрата майна з положеннями КК Німеччини виявляє КК Іспанії. Відповідно до ст. 252 вказаного нормативно-правового акту підлягає кримінальній відповідальності особа, яка «...на шкоду іншій особі привласнить або розтратить гроші, майно, цінні папери, будь-яку іншу рухому річ або спадковий актив, який був отриманий на зберігання, за дорученням або для управління або на іншій підставі, що тягне за собою обов'язок передати або повернути його, або заперечуватиме його отримання, якщо вартість привласненого перевищує чотиреста євро» [24]. Відтак, іспанський законодавець пішов аналогічним німецькому шляхом й деталізував як ознаки предмету злочину, так і повноваження особи (винного), у якій на тих чи інших підставах опиняється чуже майно. Однак, на відміну від в КК Німеччини у КК Іспанії предметом привласнення або розтрата визнаються окрім рухомих речей визнається й така до певної міри абстрактна категорія як «спадковий актив», до складу якого можуть потрапляти також і нерухомі речі, об'єкти права інтелектуальної власності, які реалізуються через відповідну групу майнових прав. Таким чином, законодавство Іспанії, окрім іншого, припускає можливість привласнення майнових прав інтелектуальної власності (право на використання об'єкта права інтелектуальної власності, право дозволяти його використання тощо), що не властиво, ані для КК Німеччини, ані КК України, ані жодної країни з постсоціалістичною системою права [1; 6, с. 422].

У Іспанії протидія корупції здійснюється спеціальною прокуратурою з боротьби з економічними злочинами, пов'язаними з корупцією. Кримінально карними вважаються такі діяння: незаконне використання службової інформації; розтрата державного майна; посадова підбродка; здирицтво під час виконання службових обов'язків; використання службового становища для надання тиску на посадових осіб; комерційні справи. [11; 9, с. 80-81]. Спеціальна прокурорська служба з припинення економічних злочинів, пов'язаних із корупцією – АКПО (Fiscalía Anticorrupción – ASCPO) була заснована у 1995 році. Вона є спеціалізованим підрозділом у структурі Державної прокурорської служби і має повноваження з розслідування і кримінального переслідування чітко визначеного переліку “справ особливої важливості”, що стосуються хабарництва та корупції. До АКПО відряджаються спеціальні прокурори, які здійснюють нагляд за досудовим слідством і підтримують державне обвинувачення в суді. Окрім прокурорів, у штаті АКПО працюють спеціалісти й експерти в різних галузях, пов'язаних із сферою діяльності Служби [13].

Вивчаючи досвід республіки, М.М. Яциніна відзначає, що у ст. 432-5 КК Франції передбачено кримінальну відповідальність за діяння, вчинене будь-якою особою, наділеною публічною владою, або особою, яка виконує обов'язки державної служби, що отримала відомості при здійсненні або у зв'язку із здійсненням своїх повноважень або обов'язків, відомості про будь-яке незаконне позбавленні волі, що виразилося в умисному ухиленні від його

припинення, якщо таке припинення входило в її обов'язки. Кваліфікованими складами цього злочину (ст. 432-7) є дискримінація, що виразилася у відмові в задоволенні передбаченого законом права, та 39 дискримінація, яка виразилася в перешкоджанні нормальному здійсненню будь-якої економічної діяльності. У ст. 432-8 передбачено відповідальність за діяння, вчинене будь-якою особою, яка наділена публічною владою, або особою, яка виконує обов'язки державного службовця, який діяв під час виконання службових обов'язків або у зв'язку із їх виконанням, що виразилося в проникненні або спробі проникнення в приміщення. У ст. 432-9 встановлено кримінальну відповідальність за діяння, вчинене будь-якою особою, яка наділена публічною владою, або особою, яка виконує обов'язки державного службовця, який діяв під час виконання службових обов'язків або у зв'язку із їх виконанням, що виразилося в дачі припису, вчиненні або сприянні у вчиненні, за винятком випадків, передбачених законом, крадіжки, знищення або розкриття кореспонденції або розголошення змісту цієї кореспонденції. Кримінальний кодекс Франції також є одним із засадничих кодифікованих актів для науки кримінального права та для законотворення [25]. Необхідно відзначити, що кримінальні законодавства низки зарубіжних країн взагалі не передбачають кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, а розглядають такі діяння в контексті інших корупційних кримінальних правопорушень. Проте інші держави мають схожий із Україною підхід до покарання за таке суспільно небезпечне діяння. У більшості зарубіжних кримінальних законодавств зловживання владою або службовим становищем передбачає наявність корисливого мотиву (водночас, на відміну від України такий корисливий мотив не завжди пов'язаний безпосередньо із неправомірною вигодою, перевагою тощо) [9, с. 95-96]. Системний досвід боротьби з корупцією у Франції бере початок у 1993 р., коли у складі Міністерства юстиції Франції була створена Центральна служба по боротьбі з корупцією (далі – ЦСЗК). На неї покладені такі важливі функції, як централізація інформації, необхідної для попередження (виявлення) фактів активної та пасивної корупції, зловживання службовим становищем як з боку державних службовців, так і приватних осіб, хабарництва, дій у корисливих цілях. Центральна служба інформує Прокурора республіки для проведення розслідування. Заслугує на увагу всебічна регламентація відповідальності за хабарництво Кримінальним кодексом Франції. Під хабарництвом у законі розуміється незаконне одержання, вимагання подарунків, презентів, обіцянок чи будь-яких інших переваг для скоєння дій, що входять до повноважень службової особи. При цьому ці форми хабарництва караються однаково суворо: десятьма роками тюремного ув'язнення і штрафом до одного мільйона франків. Відповідно до Закону № 2000-595 від 30 червня 2000 р. передбачається кримінальна відповідальність у вигляді 10 років тюремного ув'язнення й штрафу (приблизно 100 тис. євро) за факт пропозиції будь-якого виду винагороди чиновником іноземної держави або міжнародної організації, незалежно від того, пов'язане це з виконанням або утриманням від виконання дії в рамках його функціональних обов'язків [11; 9, с. 80-81]. Нормативно-правовою базою ЦСПК є Закон № 93-122 від 29 січня 1993 р. “Про запобігання корупції і прозорість економічної діяльності і державних процедур” та Указ № 93-232 від 23 лютого 1993 р. Згідно із законом, ЦСЗК є службою, за діяльність якої несе відповідальність високопосадова судова особа (прокурор або суддя). Закон закріпив повноваження і триєдині функції ЦСЗК: централізований збір інформації, необхідної для виявлення і запобігання пасивним і активним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, торгівлею впливом, здирицтвом, зловживанням посадовим становищем, відмовою у наданні відкритого і рівного доступу до укла-

дення контрактів у сфері державних закупівель; надання допомоги за запитом судових органів у зв'язку із проведеним ними слідства, кримінального переслідування та судового розгляду в справах про корупцію; надання експертного висновку на запит органів виконавчої влади з питань запобігання корупції [13].

Доволі цікавим видається звернення до досвіду французького законодавця в аспекті аналізу видових та конструктивних особливостей привласнення та розтрата майна. Так, за законодавством Франції привласнення охоплюється ціла низка суспільно небезпечних діянь. У своїй більшості відповідальність за них передбачена у статтях Глави IV Розділу I Книги III КК Франції. Це такі види привласнень як: а) привласнення заставного майна; б) привласнення майна, яке піддано арешту; в) штучне створення неплатоспроможності [26; 6, с. 422].

З 1993 року у Франції діє Центральна служба протидії корупції, завданнями якої є акумуляція інформації для запобігання фактам активної та пасивної корупції, зловживанню службовим становищем публічними і приватними особами, хабарництву, а також корисливій діяльності [27]. Отже, у 1993 р. створено Центральну службу з боротьби з корупцією. На неї покладено такі важливі функції, як централізація інформації, необхідної для попередження (виявлення) фактів активної та пасивної корупції, а також надання допомоги судово-слідчим органам у випадках їх звернень. Центральна служба інформує Прокурора республіки щодо проведення розслідування. Чинне законодавство Франції містить цілий ряд нормативних актів, спрямованих на протидію корупції, насамперед пов'язаних з фінансовим зловживаннями. Так, у 1990 р. Прийнято закон, згідно з яким кредитні установи мають особливо уважно ставитися до капіталів, походження яких пов'язане з організованою злочинністю. Йдеться про виявлення порушень, пов'язаних із фальсифікацією чеків та векселів, переданих на інкасацію [28; 29, с. 223; 16].

Отже, проведеним аналізом європейського досвіду було встановлено такі суб'єкти протидії привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури у таких країнах, як: **Велика Британія** (Незалежна комісія з питань скарг на поліцію, Незалежна комісія проти корупції та Антикорупційний департамент (бюро), Бюро боротьби з шахрайством в особливо великих розмірах (СФО) (Serious Fraud Office – SFO), Національна аудитор-

ська служба (National Audit Office (NAO)); **Італія**: Антикорупційне управління (ANAC) та спеціальні підрозділи (Guardia di Finanza), Генеральна Рада з боротьби з організованою злочинністю, окружні управління з боротьби з організованою злочинністю та мафією і окремо – Державне управління з боротьби з мафією, окружне управління й оперативно-слідче управління з боротьби з організованою злочинністю; **Фінляндія**: Національне бюро розслідувань (NBI): спеціалізується на розслідуванні складних економічних злочинів, Податкова адміністрація: Фінансовий нагляд (FIN-FSA), Центральна поліція Фінляндії, Міністерство юстиції та генеральна прокуратура; **Іспанія**: Спеціальна прокурорська служба з припинення економічних злочинів, пов'язаних з корупцією (Fiscalía Anticorrupción – ACPO), Центрального управління боротьби з корупцією (Office Central pour la Répression de la Corruption – OCRC); **Німеччина**: Державне Міністерство внутрішніх справ, Департамент внутрішніх розслідувань, Федеральний антикорупційний департамент (координує розслідування у сфері державних інфраструктурних контрактів), Антикорупційний департамент Федеральної поліції, Федеральна рахункова палата (Bundesrechnungshof), підрозділи поліції з економічних злочинів (Wirtschaftskriminalität) та прокуратура; **Франція**: Міністерство юстиції Франції, Національне агентство з боротьби з корупцією (AFA) і спеціалізовані антикорупційні суди, Генеральна інспекція Національної поліції; Генеральна інспекція державних служб, Центральна служба по боротьбі з корупцією (далі – ЦСЗК).

Висновок. Отже, підсумовуючі, слід відзначити, що у країнах ЄС широко застосовується такі заходи впливу щодо нейтралізації вчинення привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері транспортної інфраструктури шляхом здійснення: моніторингу фінансових транзакцій; використання Big Data та штучного інтелекту для виявлення підозрілих операцій, постійне оновлення законодавства, незалежний фінансовий аудит державних і приватних установ, постійне інформування громадськості про хід реалізації антикорупційних програм, вивчення причин, пошук, аналіз і прогнозування розвитку злочинності вцілому, а також використання викривачів (інформаторів) у діяльності правоохоронних органів зарубіжних країн, що відіграє ключову роль і виступає як найбільш дієвий інструмент виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів зазначеної категорії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Слабченко О.А. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем за кримінальним законодавством ФРН, Франції та Великобританії: порівняльно-правове дослідження. *Форум права*. 2011. № 4. С. 691–698.
2. Нечаєва І. О., Топчий А.О. Медіація в кримінальному провадженні: чеський досвід. Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присв. до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю.П. Аленіна (м. Одеса, 20 листоп. 2021 р.) [Електронне видання] / відповід. ред.: Л.І. Аркуша, О.О. Торбас, В.А. Завтур ; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. С. 34–37.
3. Павленко С. О. Зарубіжний досвід у сфері протидії політичній корупції. Стан, проблеми та перспективи сучасної юриспруденції України в умовах євроінтеграції: правові та суспільні аспекти : матеріали підсумк. наук.-теорет. Інтернет-конф. (Київ, 23 квіт. 2015 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 138–139.
4. Sevruk, V.H. Theoretical and applied problems of counteracting organized groups and criminal organizations formed on an ethnic basis in Asia, Africa and Australia. Problems of legality. 2021. 154, 198–218. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.154.232339>.
5. Тарасенко О.С. Окремі засади адміністративно-правового регулювання суб'єктів державного фінансового моніторингу: зарубіжний досвід. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 575–579.
6. Шубіна С.А. Зарубіжний досвід запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства. *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2023/98.pdf.
7. Шубіна С. А., Хуторянський О. В., Тичина Д. М. Запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні: монографія. К. : 7БЦ, 2024. 188 с.
8. Супрун Т.М. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2017. Вип. 2–3 (6–7). С. 199–204.
9. Арсентьев Д.С. Кримінально-правова характеристика зловживання владою або службовим становищем. Дисертація на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Донецький державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, Кропивницький. 2023. 223 с.
10. Григоренко І. А. Зарубіжний досвід протидії службовим зловживанням та корупції в діяльності поліції. *Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 164–175.
11. Халковський О.М. Досвід протидії корупції у зарубіжних країнах. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2011/30.pdf.

12. Ільєнок Т.В. Зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії корупції. *Юридична наука*. 2012. 12. С. 42–51.
13. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей. URL: <https://crimecor.rada.gov.ua/uploads/documents/29805.pdf>.
14. Чубенко І. Зарубіжний досвід боротьби з корупцією в органах виконавчої влади. *Вісник державної служби України*. 2003. № 1. С. 81–87.
15. Франков С.О. Зарубіжний досвід протидії корупції та організованій злочинності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. №7. С. 215–219. URL: http://lsej.org.ua/7_2021/56.pdf.
16. Буга Г. С. Досвід зарубіжних країн в боротьбі із запобігання корупції. Актуальні питання юриспруденції. *Правова позиція*. 2023. № 1 (38), С. 149–152.
17. Невмержицький Є. Проблеми рецепції антикорупційних механізмів розвинених країн в українську практику. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/2731/>.
18. Бондаренко В. А., Пустова Н. О. Зарубіжний досвід законодавчого регулювання запобігання корупції в системі публічної служби та імплементація норм міжнародного права в законодавчу базу України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2016. Вип. 2. С. 177–186.
19. Regulacje miedzynarodowe. URL: <http://antykorrupcja.edu.pl/index.php?mnu=24>.
20. Барегамян, Сюзанна, and Наталя Дудар. "Запобігання та протидія корупції в сучасній Україні: на прикладі досвіду зарубіжних країн". *Актуальні проблеми правознавства*, no. 1, June 2018, pp. 49–54.
21. Досвід зарубіжних країн у протидії корупції: URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/uk/strategy/69/244.html>.
22. Kuper W. Strafrecht Besonderer Teil: Definitionen mit Erläuterungen 3 Auf / W. Kuper. – Heidelberg: C.F. Muller Verlag, 1999. 402 s.
23. Мельник М.І. Німеччина на шляху боротьби з корупцією. *Право України*. 1997. № 11. С. 111–115.
24. Criminal Code of Spain // Official State Gazette number 281 on 24th November 1995. URL: http://www.sanchezcervera-abogados.com/en/files/2023/03/Criminal_Code_C%C3%B3digo_Penal.pdf.
25. Яциніна М-М. Історія розвитку кримінально-правової регламентації відповідальності за службові зловживання в Україні. URL: <http://pgpjourn.kiev.ua/archive/2017/3/55.pdf>.
26. Кримінальний кодекс Франції 1992 р. Юрист-онлайн. URL: https://yurist-online.org/publ/zarubezhnoe_zakonodatelstvo_zarubizhne_zakonodavstvo/kriminalnij_kodeks_franciji_ugolovnyj_kodeks_francii/12-1-0-82.
27. Камлик М. І. Корупція в Україні / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький. Київ : Знання, 1998. 187 с.
28. Невмержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. К. : КНТ, 2008. 368 с.
29. Швидкий Я.Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/expert/7/17.pdf>.